



הגישה ההפצעתית ועבודה סוציאלית קהילתית בחירום

ד"ר חגי אגמון-שניר

עבודה סוציאלית קהילתית בשעת כאוס וחירום

בשגרת העבודה בקהילה אנו יכולים ללמוד את הקהילה ואת סביבתה, לחשוב בנחת על הצרכים ועל המענים, לבנות תוכניות עבודה וליישמן. מצב חירום מערער את האפשרות לפעול באופן סדור שכזה. ולעיתים אנו מוצאים עצמנו מסייעים בחירום לקהילה ללא היכרות מוקדמת. במצב חירום הכולל שינויים מהירים, חסרה לנו היכולת להבין מה קרה, מה קורה, ובוודאי לחזות את מה שיקרה. לצד זאת, דווקא בחירום – השאיפה היא לשיקום קהילתי באמצעות עשייה מהירה ואפקטיבית ככל האפשר כדי להגן על הקהילה. במצב שכזה באופן טבעי אנחנו "מאלתרים" ולעיתים אנו מרגישים שאין לנו כלים, מתודולוגיה, או גישה לפעולה.

במציאות כאוטית יש לנו, אנשי המקצוע, הזדמנות לסייע לקהילה להתמודד ולפתח חוסן קהילתי. הכאוס שנותר כתוצאה ממצב החירום והיותנו "באותה הסירה", מחזקים אצלנו את הענווה מקצועית לפיה אנחנו לא יודעי-כל וגם איננו מבינים את כל הקורה סביבנו. על כן אציע גישה פרקטית שעקרונותיה יכולים להוות מצפן לעבודה עם קהילה בחירום.

הגישה ההפצעתית לפיתוח חוסן קהילתי

מסתבר שדווקא במציאות הכואבת, המבולבלת, הלא שגרתית והטראומטית בקהילה, חלק מחברי הקהילה מחפשים למצוא את העוצמות והכוחות שלהם, כמענה לתחושת חוסר האונים. הם מבקשים לפתור בעיות, ליזום ולשנות את המציאות שלהם, ולהרגיש שיש משמעות לעשייתם בתוך הכאוס בקהילתם. **בגישה ההפצעתית (Emergence-Based Approach)** תפקידה של אשת המקצוע הוא לעודד יוזמות קהילתיות ולסייע להן. היא עוסקת פחות באבחון, במיפוי ובפתרון בעיות



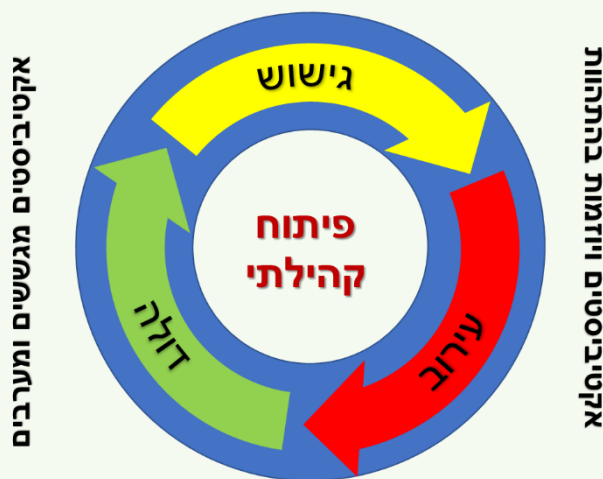
קהילתיות. כחלק משגרת עבודתה היא **מגששת** לאיתור הפצעה של יוזמות ושל יזמיות ויזמים מהקהילה ומהסביבה. היא **מערכת** ומעודדת את היזמים לפתח את יוזמותיהם, ומסייעת בבניית הרישות הקהילתי בין יזמים, מתנדבים וסוכני סיוע נוספים רלוונטיים. עם התפתחות היוזמות היא פועלת כ"דולה" – דימוי לתפקידה כמי ששואלת "איך אני יכולה לעזור לך וליוזמה שלך?" ומספקת "רוח גבית" ליזמים וליוזמות. באופן זה תורמת העובדת הקהילתית לחוסן האישי והקהילתי – גם כי מתפתחות יוזמות שמסייעות לקהילה ולחוסנה, וגם כי היזמים והקהילה מרגישים פחות חסרי אונים אל מול המציאות הקשה.

היוזמות שתמצא אשת המקצוע בתהליך הגישוש אינן שייכות לאשת המקצוע. חברי הקהילה, שחווים תחושה של חוסר אונים, מעוניינים לוודא שהיוזמות נשארות שלהם. בגישה ההפצעתית אשת המקצוע מתייצבת **מאחורי הפעילים** כתומכת, כמלווה וכמייעצת. הבעלות והאחריות ליוזמות היא של היזמים, ו"הקרדיט" ניתן לאשת המקצוע על תמיכתה ביזמים וביוזמות ועל האנרגיה הקהילתית האקטיביסטית שהיא מסייעת להגביר.

להט ואחריות כמכפיל כוח

להט ואחריות המבוססים על מניע פנימי של היזמים, הם מקור האנרגיה העיקרי ליזמים – והם יקדישו אנרגיה רבה להצלחת היוזמה שבאחריותם. אשת המקצוע תשלים את הלהט והאחריות שלהם כשתתרום מתובנותיה המקצועיות, מניסיונה ברישות לגורמים שונים ובעידוד ההצלחה. עדות לעוצמת אקטיביזם קהילתי בחירום אנו רואים באין ספור יזמים ויוזמות הפועלים מה-7 באוקטובר 2023, ללא "שייכות" למסד. הצלחתם נובעת מעצמאות היזמים שמקדישים בהתנדבות משאבי ענק להצלחת היוזמות. ההצלחה גם נובעת מסיוע נבון של גורמי מסד שיודעים שלא לקחת בעלות על היוזמות – אלא להסתפק בתפקיד "הדולה". כך נוצר מכפיל כוח ליכולת העשייה הממוסדת.

פתרונות, אנשים, בעיות



אקטיביסטים ויוזמות פעילים

בית הספר
לעבודה סוציאלית
ע"ש לואיס וגבי וייספלד
הפקולטה למדעי החברה
אוניברסיטת בר-אילן

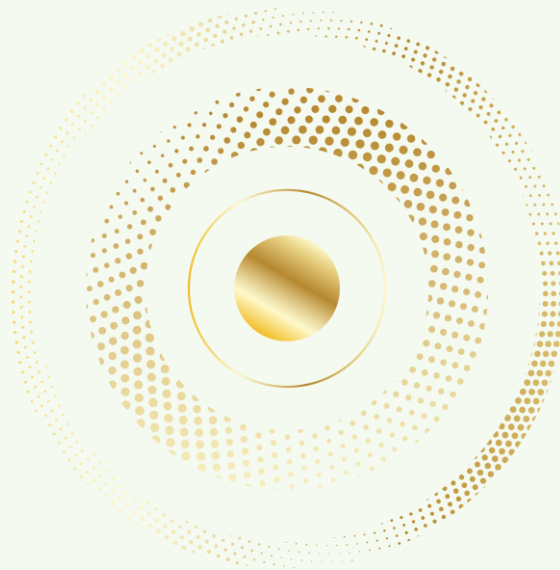


גלגל התנופה הקהילתי

שלוש הפרקטיקות המרכזיות של אשת המקצוע בגישה ההפצעתית – גישוש, עירוב ודולה - נשזרות **לגלגל התנופה הקהילתי**. אשת המקצוע **מגששת** במרחב הקהילתי, ומוצאת פתרונות, אנשים ובעיות שלעיתים מתכנסים לכדי יוזמות קהילתיות; היא **מערבת** אנשים בחשיבה ובעשייה, ומציעה להם ליזום יוזמות המעוררות בהם להט ואחריות. אותם אנשים שמקדמים יוזמות, יקבלו ממנה כ"דולה של אקטיביסטים" עזרה, כשהבעלות על היוזמה נשארת בידיהם. מבין היוזמות שמבשילות, נוצר תהליך גישוש אחר היוזמות הבאות ואחר משתתפים נוספים שישתלבו בהן. תהליך מעגלי זה מייצר תאוצה שמסובבת את גלגל התנופה ומחזקת את האנרגיות של חברי הקהילה.

המלצות לפרקטיקות לשעת חירום

- **למרות העומס, הקדישו חלק מזמנכן לגישוש** ברחבי הקהילה ולשיחות אקראי עם חברים בקהילה ועם סוכני שינוי אחרים.
 - **נסו לערב חברי קהילה וסוכני שינוי והציעו להם ליזום ולפעול**. עודדו יזמות, שאלו "מה נראה לכם שאנחנו צריכים בקהילה?" ו"מה יסייע לכך לקרות?" חברו ורשתו בין יזמים פוטנציאליים ליצירת שיתופי פעולה.
 - **שאלו את השאלה המרכזית: "איך אני יכולה לסייע לך?"** ואמנם סייעו להגשים את היוזמה מבלי לקחת עליה בעלות.
- לסיכום, הגישה ההפצעתית אפקטיבית ומועילה מאוד גם בשגרה, אך במצבי חירום וכאוס, מניסיון, היא הופכת לכלי אפקטיבי במיוחד.



מקורות

אגמון-שניר, ח. ושמר, א. (2016). כשירות תרבותית בעבודה קהילתית. משרד הרווחה, השרות לעבודה קהילתית.

שמר, א., אגמון-שניר, ח. (2023). מה הפציע בעבודה הקהילתית של המאה העשרים ואחת? גלגל התנופה הקהילתי כפרקטיקה ליישום הגישה ההפצעתית, *חברה ורווחה*, מ"ג, 1, 30-41.

Shemer, O. & Agmon-Snir, H. (2019) The emergence of the emergence-based approach in community practice. *Journal of Community Practice*, 27:2,133-150, DOI: [10.1080/10705422.2019.1616345](https://doi.org/10.1080/10705422.2019.1616345)

